

PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASH ORQALI TA’LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI

Saydillayeva Mehrinaz Bahodir qizi

Termiz davlat pedagogika instituti Maktabgacha ta’lim fakulteti
Maktabgacha ta’lim nazariyasi kafedrası o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ta’lim texnologiyalarining bog‘liq eng asosiy negizi – bu o‘qituvchi va talabanning belgilangan maqsaddan kafolatlangan natijaga hamkorlikda erishishlari uchun tanlagan texnologiyalariga, ya’ni o‘qitish jarayonida, maqsad bo‘yichakafolatlangan natijaga erishishda qo‘llaniladigan har bir ta’lim texnologiyasi o‘qituvchiva talaba o‘rtasida hamkorlik faoliyatini tashkil eta olsa, har ikkalasi ijobiy natijaga erisha olsa, o‘quv jarayonida talaba mustaqil fikrlay olsa, ijodiy ishlay olsa, izlansa, tahlil eta olsa, o‘zi xulosa qila olsa, o‘ziga, guruhga, guruh esa unga baho bera olsa, o‘qituvchi esa ularning bunday faoliyatlari uchun imkoniyat va sharoit yarata olsa, bizning fikrimizcha, ana shu, o‘qitish jarayonining asosi hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: Ta’lim, texnologiya, o‘qish, tarbiya, mahorat, jarayon, vosita, izoh, axborot, hamkorlik, dars, pedagog.

АННОТАЦИЯ

Самая фундаментальная основа образовательных технологий – это те технологии, которые учитель и ученик выбирают для совместного достижения гарантированного результата от поставленной цели, т. В процессе обучения каждая образовательная технология, применяемая для достижения гарантированного результата учителем и учеником, способна организовать совместную деятельность, добиться положительного результата обоими, в процессе обучения ученик может мыслить самостоятельно, творчески, если он может искать, анализировать, делать выводы, оценивать себя, группу, а группа-его, учитель может создавать возможности и условия для такой деятельности, которая, на наш взгляд, является основой процесса обучения.

Ключевые слова: образование, технология, чтение, воспитание, навык, процесс, инструмент, аннотация, информация, сотрудничество, урок, педагог.

ABSTRACT

The most basic premise of educational technologies that depends on the technologies chosen by the teacher and the student so that they can achieve a

guaranteed result in cooperation from the specified goal, that is, in the process of teaching, each educational technology used in achieving a goal – based result can organize collaborative activities between the teacher and the student, both achieve a positive result, that is, the basis of the teaching process.

Keywords: education, technology, reading, education, skill, process, tool, abstract, information, cooperation, lesson, teacher.

KIRISH

Har bir dars, mavzu, o'quv predmetining o'ziga xos texnologiyasi bor, ya'ni o'quv jarayonida o'qitish texnologiyasi – bu yakka tartibdagi jarayon bo'lib, u talabaning ehtiyojidan kelib chiqqan holda bir maqsadga yo'naltirilgan, oldindan loyihalashtirilgan va kafolatlangan natija berishiga qaratilgan pedagogik jarayondir. Ta'lim texnologiyasi tizim sifatida ko'rilganda, uning tuzilmasini tashkiliy funksional elementlar bo'yicha tasavvur etish mumkin. Ta'lim texnologiyasining tashkiliy elementlari - ta'lim beruvchi, ta'lim oluvchi, maqsad, natija, ta'lim mazmuni, o'qitish usullari, tashkiliy shakllari, vositalari, nazorat qilish va baholashdan iborat. Pedagogik jarayon o'quv maqsadini qo'yish bilan boshlanadi. Maqsad shunday aniq bo'lishi lozimki, uning vositasida ta'lim- tarbiya jarayonini qanday darajada amalga oshirilganligini aniqlash, berilgan vaqtda ko'zlangan maqsadga erishishni ta'minlaydigan didaktik jarayonni qurish imkonini bersin. Ta'lim texnologiyasining maqsadi o'rganilayotgan o'quv predmetining maqsadlaridan va mazmunidan, tarbiyaviy ta'siridan kelib chiqqan holda aniqlanadi hamda ta'lim maqsadiga mansub bo'ladi. Ta'lim mazmuni, o'quv materialiy quyidagilarda o'z aksini topadi: mazkur fanni o'qitish mazmunini o'zida aks ettirgan ta'lim texnologiyalari, darsliklar va o'quv qo'llanmalarining matni, axborot manbalari. O'qitish usullari, vositalari va tashkiliy shakllari, ya'ni ta'lim oluvchiga pedagogik ta'sir etish texnikasi va qurollari, axborot mazmuni va didaktik maqsadlarga uyg'un holda tanlab olinadi hamda amaliyotga tatbiq etiladi. Shuningdek, bunda ta'lim oluvchilarning yosh, fiziologik xususiyatlari, ta'lim muassasalarining moddiy jihozlanishi, ijtimoiy muhit ham hisobga olinadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Ta'lim texnologiyasi kontseptsiya sifatida 1941 yilda paydo bo'ldi. 20-asrning o'rtalarida Shimoliy Amerikada u pedagogik intizom sifatida paydo bo'ldi. Ijtimoiy aloqa vositalarining paydo bo'lishi va Ikkinchi Jahon urushi ta'lim texnologiyalari rivojiga kuchli ta'sir ko'rsatgan tarixiy voqealar edi. Shu vaqtdan boshlab ushbu sohadagi tadqiqot va rivojlantirish loyihalari yetakchi rol o'ynagan o'quv ilmiy-tadqiqot institutlari yaratildi. Shu bilan birga, oltinmishinchi yillarga kelib, ommaviy axborot vositalari va sinf ichidagi aloqa jarayonlari o'rganila boshlaydi.

Texnologiya – ishlov berish, holatni o‘zgartirish san’ati, mahorati, qobiliyati va metodlar yig‘indisi (V.M.Shepel). Pedagogik texnologiya – o‘qitishning, ta’limning shakllari, metodlari, usullari, yo‘llari, tarbiyaviy vositalarning maxsus yig‘indisi va komponovkasi (joylashuvi)ni belgilovchi psixologik va pedagogik tartiblar (ustanovka)lar majmuasi; u pedagogik jarayonning tashkiliy- uslubiy vositalaridan iborat (B.T.Lixachev). Pedagogik texnologiya – rejalashtiriladigan ta’lim natijalariga erishish jarayoni tavsifi (I.P.Volkov). Ta’lim texnologiyasi – didaktik tizimning tarkibiy jarayonli qismi (M.Choshanov).

Pedagogik texnologiya – o‘quvjarayonining o‘quvchilar va o‘qituvchi uchun so‘zsiz qulay sharoitlar ta’minlashni loyihalash, tashkil qilish va o‘tkazish bo‘yicha hamma detallari o‘ylab chiqilgan birgalikdagi pedagogik faoliyat modeli (V.M.Monaxov). Pedagogik texnologiya – bu butun o‘qitish va bilimlarni o‘zlashtirish jarayonida o‘z oldiga ta’lim shakllarini samaradorlashtirish vazifasini qo‘yuvchi texnik hamda shaxs resurslari va ularning o‘zaro aloqasini hisobga olgan holda bilimlarni yaratish, qo‘llash va belgilashning tizimli uslubidir (YuNeSKO). Pedagogik texnologiya – pedagogik maqsadlarga erishish uchun foydalaniladigan barcha shaxsiy imkoniyatlar, jihozlar va metodologik vositalarning tizimli yig‘indisi va ularning amal qilish tartibini bildiradi (M.V.Klarin). Pedagogik texnologiya– bu tizimli fikr yuritish usulini pedagogikaga singdirish, boshqacha qilib aytganda, pedagogik jarayonni muayyan bir tizimga keltirishdir (T.Sakomoto). Pedagogik texnologiyaning mohiyati didaktik maqsad, talab etilgan o‘zlashtirish darajasiga erishishdan iborat bo‘lib, uni tatbiq etishni hisobga olgan holda ta’lim jarayonini ilgaridan loyihalashtirishda namoyon bo‘ladi (U.Nishonaliev). Ta’lim texnologiyalari nazariy fan sifatida pedagogika fanlarining alohida yo‘nalishini tashkil etib, o‘z maqsadi, vazifalari, muammolari, metodologiyasi va boshqa nazariy asoslarga ega.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ta’lim beruvchi Ta’lim mazmuni Ta’lim shakllari usullari va vositalari Ta’lim maqsadi Ta’lim natijasi Nazorat va Ta’lim oluvchi Ta’lim texnologiyalari tizim sifatida qo‘yilgan maqsad va o‘qituvchi materiallari mazmuniga nisbatan tanlanadi. Agar qo‘yilgan maqsad bilan olingan natija bir-biriga mos kelsa, pedagogik jarayon nihoyasiga yetadi. Bunda qo‘yilgan maqsad bilan olingan natijaning to‘liq mosligini ta’minlashni ko‘rsatib o‘tish zarur, chunki ular predmetning obyektiv muhim qonunlaridan kelib chiqadi. Lekin pedagogik faoliyat shaxsiy-subyektiv emotsional xarakterga egadir. U pedagogning shaxsiy- individual sifatlariga, ijodiy qobiliyatiga, mahoratiga, kasbiy-psixologik xususiyatlariga hamda ta’lim oluvchilarning shaxsiy-individual sifatlariga, intellektual, psixofiziologik, psixoemotsional va boshqa xususiyatlariga asoslanadi. Shuning uchun ham uning natijasi variativ xarakterga ega bo‘lishi mumkin. Shuni ta’kidlash joizki, ko‘rsatilgan pedagogik tuzilmaning biror

elementi ham mavjud bo'lsa, unda pedagogik jarayon to'liq kechmaydi yoki ko'zlangan natijani to'liq bera olmaydi. Har qanday holda ham bunday pedagogik jarayondan ijobiy natija olish tasodifiy xarakterga ega bo'ladi.

Ta'lim texnologiyasi haqida gap ketganda dahldor quyidagi hodisalarni bir-biridan farqlashga ehtiyoj tug'iladi:

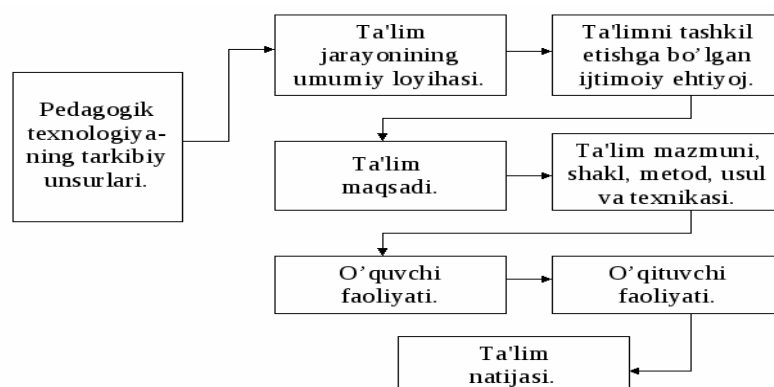
- ta'limni didaktik loyihalash
- loyihani amalga oshirish
- ta'limning joriy va oraliq natijasiga ko'ra didaktik loyihasiga tuzatish, o'zgartirishlar kiritish
- ta'limni takrorlash
- yakuniy nazorat

Bu hodisalarni 1- va 2-si an'anaviy ta'lim tajribasida ham uchraydi. Ta'lim texnologiyasining an'anaviy ta'lim tizimidan farqi shundaki, ta'lim natijasi va uning etalon darajasida bo'lishi doimo o'qituvchi hamda o'quvchining diqqat markazida turadi: o'qituvchi ta'lim natijasini tez-tez tekshirib talim oluvchilarni o'zlari erishgan yutuqlaridan ogoh qilib turadi; o'quvchilar esa o'z yutuq va kamchiliklarini anglab, birinchisini yana ko'paytirishga, ikkinchisini esa bartaraf etishga intiladi.

Ta'lim texnologiyasining o'ziga xos belgilari

- ta'lim maqsadlarini aniq belgilash
- ta'limni qo'yilgan maqsadga yo'naltirish
- natijani kafolatlash
- ta'lim natijasining shaxsiy qiymatini oshirish

O'quv materiallarining mazmunini o'rgatishda ko'zda tutilgan maqsad, o'qituvchi va o'quvchilar maqsadi, maqsadlarni amalga oshirish va hisobga olish varaqalari, berilgan vazifalar, topshiriqlar miqdori, qo'llaniladigan usullar, mavzular bo'yicha o'tkaziladigan test savollari, reyting nazorat bosqichlari, etalon darajasida o'zlashtirish usuli oldindan belgilab qo'yiladi. Bu ishlarning barchasi ongda ta'lim modelini yaratishga olib keladi.

Ta'lim texnologiyalarining asosiy tarkibiy qismlari 1.1– chizma

Ta'lim texnologiyasi quyidagi uch bosqichdan iborat bo'lgan ko'plab operatsiyalarni qamrab oladi:

- ✓ loyihalashtirish,
- ✓ amalga oshirish,
- ✓ nazorat qilish va baholash.

Loyihalash - mo'ljallangan maqsad, uni amalga oshirish usuli va vositalari yig'indisini aniqlashdan iborat.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. М Сайдиллаева “Effectiveness of variative development of educational programs in pedagogical processes” Общество и инновации, 2023.2.20, 160-165/ 2181-1415/© 2023 in Science LLC. DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol4-iss2/S-pp160-165>
2. MBQ Saydillayeva, MM Tog' Ayeva kamchiliklarini ko'rib chiqamiz. “PEDAGOGIK JARAYONLARDA RIVOJLANTIRUVCHI TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATLI TOMONI (MUAMMOLI TA'LIM TEXNOLOGIYASI MISOLIDA)” Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences/ 2023/ 314-319/ ООО «Oriental renessans»
<https://scholar.google.ru/scholar?oi=bibs&cluster=11919568573644608574&btnI=1&hl=ru>
3. MB qizi Saydillayeva utish mumkin. “TA'LIM JARAYONIDA PEDAGOGIK FAOLIYAT TURLARINI TASHKIL ETISH VA SAMARADORLIKKA ERISHISH YO'LLARI”. YOUTH, SCIENCE, EDUCATION: TOPICAL ISSUES, ACHIEVEMENTS AND INNOVATIONS 2022/11/5, 121-127
<https://scholar.google.ru/scholar?oi=bibs&cluster=2665915022005712967&btnI=1&hl=ru>
4. Сайдуллаева М.Б., Маъруфжонова Р.Л. Эффективные способы организации обязательного однолетнего обучения детей 6-7 лет // Экономика и социум. – 2021. – №. 2-2. – С. 180–183.

5. 2. U Mekhriniso “The use of creative games in the educational process in preschool education” Web of Scientist: International Scientific Research Journal <https://wos.academiascience.org>. Published: May 19, 2022
6. 3. M Umarova “MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI AXLOQIY QADRIYATLAR RUHIDA TARBIYALASHNING O‘ZIGA XOSLIGI” Журнал естественных наук, 2022/8/25 <https://phys-tech.jdpu.uz/index.php/natscience/article/view/6538>
7. 4. M Umarova “PRINCIPLES OF COMMUNICATION CULTURE DEVELOPMENT IN PRESCHOOL CHILDREN” Conferencea, 2023/3/7